

بررسی دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات درباره آرشیو

دکتر رحمان معرفت

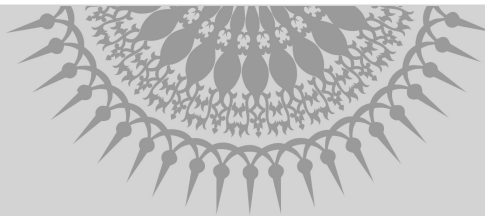
چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه سمنان درباره آرشیو طراحی و اجرا شده است. پژوهش حاضر از نوع توصیفی است و داده‌های کیفی گردآوری شده بر اساس پرسش‌نامه پاسخ باز مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. جامعه پژوهش شامل ۹۸ دانشجوی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه سمنان در مقطع کارشناسی بود که در بازه زمانی نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۹۱-۹۲ تا پایان نیم‌سال اول سال تحصیلی ۹۶-۹۷، درس «مبانی آرشیو» را با پژوهشگر اخذ کرده بودند. پژوهشگر از سرشماری استفاده کرده و نمونه‌گیری صورت نگرفته است. یافته‌های پژوهش نشان داد که دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی شرکت‌کننده در پژوهش با مفاهیم مرتبط با آرشیو آشنا نیستند. آشنا نبودن با آرشیو داران ملی و بین‌المللی و متخصصان مطرح این حوزه و نیز ناآشنایی با نشریات فارسی و انگلیسی منتشر شده در این حوزه از یافته‌های پژوهش است. همچنین یافته‌های پژوهش از نیاز به آشنایی با آرشیوهای سنتی و رقمی خبر می‌دهد. توجه به موضوع آرشیو در نیم‌سال‌های پیش از ارائه درس «مبانی آرشیو» برای شناخت بهتر آرشیو با توجه به اهمیت آن ضروری به نظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها

درس «مبانی آرشیو»، آرشیو، دانشگاه سمنان، دانشجوی علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

آرشیو ملی، سال سوم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۶، شماره پیاپی ۱۲؛ صص: ۳۰-۳۸



بررسی دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات درباره آرشیو

دکتر رحمان معرفت^۱

مقدمه:

یکی از درس‌هایی که در دوره کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی ارائه می‌شود، درس «مبانی آرشیو» به ارزش دو واحد نظری است. بر اساس برنامه درسی دوره کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (نسخه بازنگری شده دوم، مصوب ۱۳۹۳/۱۱/۲۸)، آشنایی با مفهوم آرشیو و وجوه اشتراک آرشیو، کتابخانه و موزه، همچنین شناخت نقش آرشیو در حفظ هویت ملی و میراث سندی کشور به عنوان اهداف این درس مطرح می‌شود. به عنوان مدرس و در طی چند نیم‌سال تحصیلی مختلف، فرصت تدریس این درس برای نگارنده این سطور پیش آمد و بر اساس وظیفه به تدریس این درس بر اساس سرفصل مذکور پرداختم. تجربه اولین کلاس‌هایی که در سال‌های اولیه اخذ و ارائه این درس در دانشگاه سمنان داشتم نشان داد که دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مشتاقانه و به صورتی متفاوت نسبت به سایر دروس به موضوعات و مباحث مطرح در این درس توجه دارند. گویی که مباحث این درس نسبت به آنچه در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در نیم‌سال‌های پیشین گذرانده‌اند، برای آن‌ها بسیار جالب و گاهی بسیار متفاوت می‌نمود.

این جذابیت را از انگیزه و علاقه فراوانشان در یادگیری، پیگیری و مشارکت مداوم در مباحث متوجه می‌شدم. همواره این پرسش در ابتدای هر ترم تحصیلی برایم مطرح بوده است که چرا دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی تا پیش از اخذ درس «مبانی آرشیو»، با آرشیو

۱. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سمنان؛
marefat@semnan.ac.ir.



و مبانی آن آشنا نیستند. به نظر می‌رسد که در برخی از دروس و تا نیم‌سال‌های پیش از ارائه درس «مبانی آرشیو»، به فراخور موضوع اعضای هیئت‌علمی در گروه‌های آموزشی گاهی از آرشیو سخن به میان می‌آورند و به نظر می‌رسد که دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، اطلاعات حداقلی در این خصوص دارند.

گرچه پرداختن به چرایی ناآشنا بودن دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با مبانی و کارکردهای آرشیو، موضوع پژوهش حاضر نیست و در پژوهش‌های دیگر می‌تواند توسط پژوهشگران دیگر مطرح، پیگیری و بازشناسی شود (می‌توانید به یادداشتی که اخیراً از نگارنده منتشر شده است، معرفت، ۱۳۹۶ مراجعه کنید)، اما به نظر می‌رسد این امر در نگاهی بدیهی‌انگارانه به موضوع دلایل متعددی دارد. از جمله اینکه به موضوع آرشیو در درس‌هایی که تا پیش از اخذ درس «مبانی آرشیو» به دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی ارائه می‌شود، به‌طور جدی به موضوع آرشیو پرداخته نشده است.

بر همین اساس و بر مبنای همین پیش‌فرض، در ابتدای نیم‌سال‌های تحصیلی هرگاه که درس «مبانی آرشیو» را در دانشگاه تدریس می‌کردم، از دانشجویان می‌خواستم تا به چند سؤال اساسی در ابتدا و پیش از هر مبحثی پاسخ دهند. برخی از این پرسش‌ها عبارت بودند از: آرشیو چیست؟ چرا آرشیو می‌خوانیم؟ چند مؤسسه آرشیوی را نام ببرید؟ اهمیت آرشیو در زندگی فردی، اجتماعی و ملی افراد چیست؟

به نظر می‌رسد که شناخت حوزه موضوعی و دامنه آن، آشنایی با متخصصان سرشناس آن موضوع، آشنایی با سازمان‌های ملی و بین‌المللی و نیز آگاهی از نشریه‌ها و مجلات تخصصی موجود در آن حوزه، حداقل اطلاعاتی است که درباره یک حوزه موضوعی تخصصی باید دانست و شواهد نشان می‌داد که دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی این اطلاعات حداقلی را درباره آرشیو ندارند.

از سوی دیگر شواهدی در آثار و مقاله‌های منتشرشده در حوزه آرشیو وجود دارد که نشان می‌دهد، این توجه به آرشیو در جامعه نیز چندان پررنگ نیست (معرفت، ۱۳۹۶). همچنین برای مثال برخی پژوهشگران همچون صفی‌پور (۱۳۸۶) به بررسی آموزش علوم آرشیوی در ایران و جهان پرداخته‌اند و ضمن بیان محتوای دروس ارائه‌شده در حوزه آرشیو در ایران و جهان، به تشریح تفاوت‌ها و شباهت‌های این درس با دروس رشته کتابداری پرداخته‌اند. وی از کوتاهی آرشیو ملی ایران در پیگیری‌نکردن تأسیس رشته‌ای برای تربیت آرشیوداران در مراکز دانشگاهی ابراز نارضایتی می‌کند و به‌همین ترتیب از سوی دیگر در نشست تخصصی آرشیوها (یادمان‌ها و فرهنگ) که در سال ۱۳۹۳ در سرای اهل قلم کتاب و رسانه برگزار شد، فدایی‌عراقی و رضایی شریف‌آبادی به‌عنوان دو متخصص در حوزه آرشیو نیز از ناشناخته بودن



آرشیو و دیر وارد شدن این رشته به عنوان یک رشته دانشگاهی سخن به میان آورده‌اند. به اعتقاد رضایی شریف‌آبادی در نشست مزبور با وجود قدمت کوتاه کشور آمریکا (با استقلال کمتر از ۳۰۰ سال)، بیش از ۵۰ سال است که آرشیو در دانشگاه‌های این کشور تدریس می‌شود. همچنین به اعتقاد وی با وجود قدمت فرهنگی چند هزار ساله کشور ایران، تلاش‌های صورت گرفته در دانشگاه الزهراء، برای اولین بار در سال ۱۳۹۲ منجر به شکل‌گیری آرشیو به عنوان یک رشته دانشگاهی در این دانشگاه شده است.

مقاله حاضر با توجه به این پیش‌فرض که در درس‌های ارائه شده در نیم‌سال‌های قبل و پیش از اخذ درس «مبانی آرشیو»، دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی اطلاعات حداقلی مرتبط با آرشیو را دارند، به دنبال تشریح و توصیف دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در بدو تدریس درس «مبانی آرشیو» در دانشگاه سمنان است. این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ به پرسش‌های زیر است:

- ۱- دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی درباره آرشیو چیست؟
 - ۲- دلایل نیاز به مطالعه آرشیو از دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی کدامند؟
 - ۳- دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با کدام سازمان‌های آرشیوی (ملی و بین‌المللی) آشنا هستند؟
 - ۴- دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با کدام آرشیو‌داران (متخصصان آرشیو) آشنا هستند؟
 - ۵- دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با کدام نشریه‌های حوزه آرشیو آشنا هستند؟
- در تمام بخش‌های این مقاله منظور از دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه سمنان می‌باشد که پژوهشگر برای رعایت اصل اختصار از تکرار آن امتناع کرده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کیفی است و به پیمایش کیفی دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه سمنان می‌پردازد. رویکرد پژوهش حاضر توصیفی است. پژوهشگر از پرسش‌نامه پاسخ باز^۱ برای گردآوری داده‌های مورد نیاز استفاده کرده است. مزیت این پرسش‌نامه نسبت به پرسش‌نامه‌های بسته، آزادی عمل پاسخ‌دهنده در پاسخ به پرسش‌هاست. در واقع مهم‌ترین مزیت پرسش‌نامه پاسخ باز این است که به پژوهشگر اجازه می‌دهد تا نسبت به آنچه که به عنوان پیش‌فرض در ذهن خود پیش‌بینی کرده است یا در مقایسه با اطلاعات اولیه‌ای که نسبت به موضوع در ذهن خود دارد، بیشتر بداند.

1. Open-ended questionnaire



جامعه پژوهش شامل دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه سمنان در مقطع کارشناسی است که طی نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۹۱-۹۲ تا پایان نیم‌سال اول سال تحصیلی ۹۶-۹۷، درس «مبانی آرشیو» را با پژوهشگر اخذ کرده‌اند. بر اساس جدول ۱، تعداد این دانشجویان ۹۸ نفر بود. پژوهشگر بر اساس هدف پژوهش و در ابتدای هر نیم‌سال تحصیلی اقدام به توزیع پرسش‌نامه پاسخ باز طراحی شده برای بررسی دیدگاه جامعه پژوهش کرده است. با توجه به نیاز به شناخت حداکثری از سرشماری استفاده شده است و تمام افراد اقدام به پاسخ به پرسش‌ها کرده‌اند و نمونه‌گیری صورت نگرفته است.

جدول ۱- فراوانی و درصد جامعه پژوهش

ردیف	نیم‌سال ارائه درس	تعداد و درصد دانشجو بر حسب جنسیت				مجموع	
		مرد	درصد	زن	درصد	جمع	درصد
۱	نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۹۱-۹۲	۲	۱۱/۸	۱۵	۸۸/۲	۱۷	۱۰۰
۲	نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۹۲-۹۳	۳	۱۱/۵	۲۳	۸۸/۵	۲۶	۱۰۰
۳	نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۹۳-۹۴	۳	۱۵	۱۷	۸۵	۲۰	۱۰۰
۴	نیم‌سال اول سال تحصیلی ۹۵-۹۶	۱	۱۰	۹	۹۰	۱۰	۱۰۰
۵	نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۹۵-۹۶	۲	۱۴/۳	۱۲	۸۵/۷	۱۴	۱۰۰
۶	نیم‌سال اول سال تحصیلی ۹۶-۹۷	۲	۱۸/۲	۹	۸۱/۸	۱۱	۱۰۰
مجموع ۶ نیم‌سال		۱۳	۱۳/۳	۸۵	۸۶/۷	۹۸	۱۰۰

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد افراد حاضر در جامعه پژوهش را نشان می‌دهد. بر اساس جدول مذکور، از مجموع ۹۸ نفری که در طی سال‌های انجام پژوهش در پژوهش حضور داشتند، ۱۳ نفر از افراد جامعه پژوهش مرد (۱۳/۳ درصد) و ۸۵ نفر نیز شامل زنان (۸۶/۷ درصد) بوده‌اند.

یافته‌ها

۱- دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی درباره آرشیو

در پاسخ به این پرسش که آرشیو چیست، برخی پاسخ‌های ارائه شده توسط برخی از این دانشجویان در زیر قابل مشاهده است:

- آرشیو همان بایگانی است.



- آرشیو یعنی اینکه منابعی که (کتاب، مجله، نوار کاست، فیلم) دیگر استفاده نمی‌شوند، در یک محل نگهداری کنند.
- آرشیو یعنی ذخیره‌کردن و انبارکردن اطلاعات قبلی یک سازمان.
- انبارکردن اطلاعات مفید (و البته غیرضروری هم می‌شود گفت) و برای مسائلی چون دسترسی به اطلاعات قدیمی به کار می‌رود.
- به نگهداری، ذخیره و بازیابی اطلاعات قدیمی می‌توان آرشیو گفت.
- آرشیو خدمات ذخیره است. یعنی مجموعه منابع و مدارکی که ذخیره شده‌اند و بعدها در اثر ضرورت و نیاز به آن‌ها مراجعه می‌شود.

شواهد و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه سمنان در نیم‌سال پنجم تحصیل خود با مفهوم آرشیو آشنا نیستند. آن‌ها تفاوت بین آرشیو و بایگانی را نمی‌دانند. همچنین آن‌ها تفاوت منابع آرشیوی و منابع وجینی را درک نکرده‌اند. در پاسخ‌های دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی به پرسش آرشیو چیست؟، اصطلاح «انبار کردن» چندین بار تکرار شده است و به نظر می‌رسد از نظر برخی از آن‌ها، آرشیو امری جز انبارکردن منابعی که دیگر استفاده نمی‌شوند، نیست و این موضوع با مفهوم و کاربرد آرشیو در تضاد است.

۲- دلایل نیاز به مطالعه آرشیو از دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

- در پاسخ به «دلایل نیاز به مطالعه درس مبانی آرشیو»، دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی پاسخ‌دهنده به پرسش‌های پژوهشگر اظهار کرده‌اند که:
- برای اینکه بتوانیم به منابعی که در آرشیو قرار دارند، راحت‌تر دسترسی پیدا کنیم و یا اینکه مطالب را برای قرار گرفتن در آرشیو طبقه‌بندی کنیم.
- برای آنکه بتوانیم اطلاعات را به صورت سند درآوریم و همچنین بتوانیم از آن‌ها به بهترین نحو نگهداری کنیم باید آرشیو بخوانیم.
- زمانی که این منابع [منابع آرشیوی] در جایی نگهداری شوند به یک متخصص نیاز است که نظم و ترتیب منابع و نحوه دسترسی به آن‌ها به ما کمک کند.
- در رشته علم اطلاعات درس خدمات آرشیو را برای ذخیره مدارک و جست‌وجو در آن می‌خوانیم.
- «دسترسی سریع به منابع آرشیوی» و «سازماندهی اطلاعات آرشیوی» از دلایلی است که



دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش، در پاسخ به «دلایل نیاز به مطالعه درس آرشیو» مطرح کرده‌اند. یکی از دانشجویان، «تبدیل اطلاعات به سند» برای «نگهداری آن‌ها به بهترین نحو» را دلیل نیاز به مطالعه آرشیو قلمداد کرده است. بر اساس پاسخ‌های ارائه‌شده توسط دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی به نظر می‌رسد تشریح تفاوت بین «اطلاعات» و «سند» برای دانشجویان مذکور اهمیت دارد. زیرا آن‌ها بر اساس اظهار نظر خود با تفاوت موجود بین این دو مفهوم آشنا نیستند.

همچنین دانشجوی دیگری از نیاز به متخصص آرشیوی برای ایجاد نظم و ترتیب منابع و نحوه دسترسی به آن‌ها سخن می‌گوید. به نظر می‌رسد که شواهد فوق نشان می‌دهد که دانشجوی علم اطلاعات و دانش‌شناسی با «اصل منشاء» و «اصل نظم اولیه» درباره منابع آرشیوی آشنا نیستند.

در پاسخ‌های ارائه‌شده توسط یکی از دانشجویان حاضر در پژوهش، «ذخیره مدارک و جست‌وجو» دلیلی بر «چرایی نیاز به مطالعه درس آرشیو» بیان شده است.

۳- آشنایی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با سازمان‌های آرشیوی (ملی و بین‌المللی)

دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی حاضر در این پژوهش، در پاسخ به این پرسش که «با کدام سازمان‌های آرشیوی (ملی و بین‌المللی) آشنا هستید؟»، موارد زیر را ذکر کرده‌اند:

- سازمان صدا و سیما (یا هر اداره‌ای که معمولاً بخش آرشیو دارد)؛

- کتابخانه ملی؛

- مرکز آرشیو و اسناد ملی ایران؛

- فکر می‌کنم سازمانی به نام آرشیو ملی باشد؛

- سازمان حفاظت و مدیریت اطلاعات [؟]؛

- موزه تاریخ ایران؛

- تمام موزه‌ها؛

- وبگاه کتابخانه ملی؛

- تقریباً خیلی از وبگاه‌ها هستند که آرشیو دارند؛

- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛

- مرکز اسناد کاخ نیاوران؛

- مرکز اسناد و آرشیو مجلس شورای اسلامی؛

- سازمان آرشیو و مدارک کشور (دانشگاه تهران) [؟].

شواهد و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که دانشجوی علم اطلاعات و دانش‌شناسی با تعداد معدودی سازمان آرشیوی در کشور آشناست. برای مثال، برخی از افراد شرکت‌کننده در پژوهش از «مرکز آرشیو و اسناد ملی ایران»، «آرشیو سازمان صدا و سیما» و برخی مراکز آرشیوی دیگر همچون «مرکز اسناد و آرشیو مجلس شورای اسلامی» نام می‌برند. اما یافته‌ها نشان می‌دهد که تعداد آرشیوهای شناخته‌شده و مطرح برای دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با گستره ملی و حتی بین‌المللی، بسیار محدود و ناچیز است.

۴- آشنایی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با آرشیوداران (متخصصان آرشیو)

در پاسخ به این پرسش که «چه متخصصانی در حوزه آرشیو می‌شناسید»، دانشجویان حاضر در پژوهش، پاسخ‌های زیر را ارائه داده‌اند:

- فکر می‌کنم دکتر یزدان منصوریان و دکتر عباس حرّی در زمینه آرشیو کارهایی انجام داده‌اند.
- متأسفانه چیزی به خاطر ندارم.
- نمی‌دانم.

یافته‌ها نشان داد که دانشجوی علم اطلاعات و دانش‌شناسی با متخصصان داخلی و خارجی حوزه آرشیو آشنایی ندارد و افراد شناخته‌شده و مطرح در این حوزه را نمی‌شناسد. این ناآشنایی با متخصصان آرشیو برای دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی نه تنها در سطح بین‌المللی که حتی در سطح ملی نیز بسیار فاحش و آشکار است.

۵- آشنایی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با نشریه‌های حوزه آرشیو

در پاسخ به پرسش آخر پژوهش که «چه نشریه‌هایی در حوزه آرشیو می‌شناسید»، دانشجویان پاسخ‌دهنده به پرسش‌نامه‌های توزیع‌شده در پژوهش، پاسخ‌های زیر را ارائه داده‌اند:

- کتابداری و اطلاع‌رسانی.
- نمی‌دانم.

عمده پاسخ‌های ارائه‌شده به پرسش مرتبط با آشنایی با نشریه‌های حوزه آرشیو، «نمی‌دانم!» بود و فقط یک نفر از پاسخ‌دهندگان از عنوان «کتابداری و اطلاع‌رسانی» برای معرفی نشریه‌های حوزه آرشیوی استفاده کرده بود.



نتیجه گیری:

آشنایی با آرشیو و مبانی آن گرچه در درسی به نام «مبانی آرشیو» در دوره کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی ارائه می‌شود اما با توجه به اهمیت آرشیو و لزوم توجه به مباحث آرشیوی، به نظر می‌رسد که توجه بیشتری به این حوزه باید صورت پذیرد.

با گسترش شبکه‌های آرشیوی و توسعه آرشیوهای رقمی و نیز افزایش تعداد نشریات آرشیوی در سطح کشور و جهان، لزوم توجه بیش از پیش به موضوع آرشیو و اهمیت آن در کنار ارائه درس «مبانی آرشیو» را بیشتر می‌کند. پژوهش حاضر برای شناخت و بررسی دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه سمنان درباره آرشیو تا پیش از ارائه درس «مبانی آرشیو» طراحی و اجرا شده است.

پاسخ‌های ارائه شده توسط دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی نشان می‌دهد که دانشجویان مذکور با مفاهیم مرتبط با آرشیو آشنا نیستند. آن‌ها همچنین با جنبه‌های کاربردی آرشیو آشنا نیستند و نرم‌افزارهای آرشیوی را به خوبی نمی‌شناسند. با آرشیوداران آشنایی ندارند و آرشیوداران و متخصصان مطرح ملی و بین‌المللی را نمی‌شناسند. از سوی دیگر آشنایی با آرشیوهای سنتی و رقمی ندارند و نهایتاً از اهمیت آشنایی با آرشیو اطلاعی ندارند.

منابع

- آرشیو (یادمان‌ها و فرهنگ). دوشنبه (۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۳) سرای اهل قلم.
- صفی‌پور، علی‌اکبر (۱۳۸۶). نگاهی به آموزش علوم آرشیوی در جهان و ایران. *گنجینه / اسناد*، (۱۷) ۲، ص ۱۳۱-۱۳۸.
- معرفت، رحمان (۱۳۹۶). آرشیو و اجتماع: آرشیو را با نوشتن آغاز کنیم. *فصلنامه نقد کتاب / اطلاعات رسانی و ارتباطات*. ۴ (۱۳ و ۱۴)، ص ۲۰۱-۲۰۷.
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. برنامه درسی دوره کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی (نسخه بازنگری شده دوم، مصوب ۱۳۹۳/۱۱/۲۸). قابل دسترسی از طریق:

http://hes.msrt.ir/uploads/T_Education/Educ.0_5289_pdf

